

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

MVM
PIKOLÓPROGRAM

Wolfgang Amadeus Mozart

*Bastien
és Bastienne*
~

Gian Carlo Menotti

A telefon

Wolfgang Amadeus Mozart

Bastien és Bastienne

Egyfelvonásos opera magyar nyelven, magyar felirattal

Szövegíró **FRIEDRICH WILHELM WEISKERN, JOHANN HEINRICH MÜLLER,
JOHANN ANDREAS SCHACHTNER**

Rendező **VALKAI ANDREA**

Látványtervező **MIHÁLY-GERESDI ZSÓFIA**

Dramaturg **PERCZEL ENIKŐ**

Árnyjáték-koreográfus **KOVÁCS DOMOKOS**

Animációtervező **CZEGLÉDI ZSOMBOR**

Játékmester **TORONYKÖY ATTILA**

Bastien **HALÁSZ GERGELY** e. h. / **KÓSA LŐRINC**

Bastienne **KAPI ZSUZSANNA** / **FENYVESI GABRIELLA REA**

Colas **ZAJKÁS BOLDIZSÁR** / **ARON OTTÓ JÓHANNSSON**

Közreműködik a Magyar Állami Operaház Zenekara és az SZFE negyedéves
bábszínművész hallgatói

Karmester **TEREMI DÁRIUS**

Bemutató: 2024. szeptember 7., 15:00, Operaház

Gian Carlo Menotti

A Telefon

Egyfelvonásos opera magyar nyelven, magyar felirattal

Szövegíró **GIAN CARLO MENOTTI**

Almási-Tóth András rendezését

az Operaház színpadára alkalmazta **VALKAI ANDREA**

Magyar szöveg **HUSZÁR KLÁRA**

Díszlettervező **NIKON ONE**

Jelmeztervező **LISZTOPÁD KRISZTINA**

Koreográfus **PATAKY KLÁRI**

Lucy **KAPI ZSUZSANNA / FENYVESI GABRIELLA REA**

Ben **HALÁSZ GERGELY** e. h. / **KÓSA LŐRINC**

Telefon **DARGÓ GERGELY**

Közreműködik a Magyar Állami Operaház Zenekara

Karmester **TEREMI DÁRIUS**

Bemutató: 2013. szeptember 21., Szifx terasz

2024. szeptember 7., 15:00, Operaház

A BASTIEN ÉS BASTIENNE CSELEKMÉNYE

Bastienne, a pásztorlány a falusi jövődömondó, Colas segítségét kéri. Féltekeny a közeli kastély úrnőjére, és attól tart, hogy elveszíti miatta szerelmesét, Bastient. Azt a tanácsot kapja, hogy viselkedjen közömbösen a fiúval. Aztán Bastien is felkeresi a varázslót, mert szeretné feleségül venni Bastienne-t, ám arról értesül, hogy a lány már mást szeret. Colas hívására megjelenik Bastienne, aki a varázsló tanácsa értelmében közömbösnek mutatja magát. A féltekeny fiú összeomlik, véget akar vetni életének. A lány erre megenyhül, és a szerelmesek boldogan egymásra találnak.

A MŰRŐL

A *Bastien és Bastienne*-t 12 éves korában komponálta Mozart. Ekkorra operái közül már mögötte volt a *La finta semplice*, azaz *A színlelt együgyű*, ami egy kifinomultabb, operaházba szánt darab (sőt egyéb színpadot igénylő drámai művekkel is közeledett már az operaszínpad világa felé, mielőtt megírta a *Bastient*). [...]

1753-ban megjelenik a párizsi Comédie Italienne műsorrendjében Rousseau *Le devin du village* (A falusi jövődömondó) című *intermezzójának* szellemes paródiája *Les amours de Bastien et Bastienne* (*Bastien és Bastienne szerelmei*) címmel, Madame Favart, a híres színésznő tollából, aki Rousseau fennkölt udvari műparasztjaiból valódi, élő, hús-vér francia parasztokat formál. Ezt a librettót kapja meg [német fordításban és átdolgozásban] a gyermek Mozart.

Zeneileg a *Bastien* távoli őse a francia opéra comique – közelebbi a kis bécsi színpadok rögtönzött bohózata és a német *Lied*, amely itt talál először utat Mozart színpadára. Az ártatlan, bájos kis pásztorjáték valóban nem sok közösséget mutat a francia királyi udvarok rizsposor-parókás perfümmözött birkás, rokokó idilljével. Salzburg környéki falusiak ezek már a javából, parasztfiú és parasztlány; már csak a népi egyszerűségű szöveg és zene – a duda jellegzetes bővített kvártájával – is ezt bizonyítja: a nyitánytól kezdve a szólószámon át az együttesekig minden a dal közvetlen, intim, meleg hangulatát árasztja. A dallamok egyszerűek, szépek, pregnánsak és világosak, a jellemrajz néha meglepően ötletes, a hangszerelés áttetsző és finom – a nyitány hangulatosan készíti elő az üde kis cselekményt –, az egész darab feltűnően érett és egységes: ez Mozart első önálló, egyéni hangú színpadi műve.

Dramaturgiailag két jelentős mozzanat kapcsolódik a *Bastien*hez. Az első az, hogy itt szól bele Mozart először a szövegbe. Bastienne áriáját, Colas varázsszavait sajátkezőleg írja át, az előbbiben a lapos „ist kein Spass im grünen Grass“ [a zöld fűben semmi szórakozás] sort a kifejezőbb „bringt dem Herz nur Qual und Schmerz“ [csak kín és fájdalom a szívnek] sorra, az utóbbiban pedig a leveleiből jól ismert rímes-ritmikus halandzsaszövegre. Szövegváltoztatásai ettől fogva rendszeressé válnak; most már határozott elképzelései és igényei vannak, nem fogad el akármít.

A *Bastien*nel kapcsolatos másik fontos esemény: tisztázza magában a német vers összeférhetlenségét az olasz secco-stílussal. Egy salzburgi *Bastien*-előadás szükségessé tenné a prózák átdolgozását verses recitativókká. Mozart hozzákezd a munkához, de érzi a stílustörést; csakhamar félbe is hagyja, és soha többé nem kever német Singspielbe olasz seccót.

További érdekesség, hogy Beethoven *Eroica szimfóniájában* az első tétel hősi Esz-dúr főtémája hangról hangra megegyezik a *Bastien* nyitányának derűs, pasztorális G-dúr főtémájával.¹

A bájjal és érzékenységgel teli partitúrát (Mozart első életrajzírója és feleségének második férje szerint) 1768-ban mutatták be először a híres bécsi hipnotizőr, Mesmer szabadtéri színházában. (Mesmer találmánya majd visszaköszön Mozart operairói pályája csúcán, a *Così fan tutte* bravúros-komikus doktorparódiát megjelenítő első fináléjában). A mű egy varázsló szemével, varázslatos pásztori környezetben, két fiatal szerelmespár veszekedését, bánatát és kibékülését festi meg a csábítás és a féltékenység játékaival.

¹ Liebner János, *Mozart a színpadon*, Bp., Zeneműkiadó Vállalat, 1961. alapján.

A TELEFON CSELEKMÉNYE

Ben elutazása előtt felkeresi szerelmét, Lucy-t a lakásában, hogy megvallja lángoló érzelmeit, és végre-valahára feleségül kérje. Ajándéka sikert arat, ám amikor belekezdene hosszúra nyújtott mondandója lényegébe, megcsörren a telefon. Lucy a barátnőjével cseveg: Margaret és Lucy kiadós locsogásba fognak, Ben egyre türelmetlenebb, mivel egy óra múlva indul a vonata. Miután a női eszmecsere véget ér, Ben ismét belekezd a vallomásba, ám egy téves kapcsolás után George (alighanem Lucy régi szerelme) telefonál, s egy alaptalan pletyka, illetve rágalom részletező, torzalkodásba fajuló kitérgetése következik. Ben „merényletet” tervez: el szeretné vágni a telefonzsinórt, de Lucy ezt felháborodottan megakadályozza. Mindez ráadásul okot szolgáltat arra, hogy a lány felhívja Pamelát, és beszámoljon neki erről-arról. Az egyre türelmetlenebb, időszűkében lévő Ben végül felháborodottan hagyja el a lakást. Lucy csak akkor veszi észre Ben hiányát, amikor végre leteszi a kagylót. Bennek egy telefonfülke láttán mentőötlete támad: a pályaudvarról felhívja Lucy-t, és telefonon kéri meg a lány kezét. A vállalkozást siker koronázza, Lucy igent mond.

A MŰRŐL

Menotti 1947-es egyfelvonásos operája a bemutató idején bájos tréfa volt. Mára egy kortűnet tragikomikus látellete: a mobilkommunikáció átírta a világunkat, és új jelentésrétegeket adott a műnek is. Az előadás egy mai nagyváros forgatagába helyezi a történetet, így nem csupán két emberről mesél, hanem arról a generációról, amely telefonon, e-mailen és közösségi portálokon éli életét, miközben lassan elfelejt a másik ember szemébe nézni. Kamaraopera kortárs fizikai színházi elemekkel és (talán) happy enddel.

Menotti gag-operája eredetileg *A médium* című operája párdarabjaként, afféle előjátékként készült, hogy a mű így egész estés darabbá válhasson. A zenés szatíra, mely a telefonfüggőség kifigurázása mellett a technika vívmányainak rabjává lett, a személyes kommunikáció intimitását feladó embert is neveltségessé teszi. Az opera főhőse lényegében a telefon lesz, amit a zene erőteljesen kiemel: már a tárcsázás maga is zenei élményszámba megy, nem beszélve a vészhelyzetbe került készülék szinte megszemélyesülő karakteréről. A telefonba mondott szövegek hangulatfestő erejének zenei sokfélesége és parodisztikus hangolása bámulatos közvetlenséggel fogja meg a hallgatót. Az első telefonbeszélgetés például egy koloratúraria paródiája, a második a kiélezett romantikus drámaiságot teszi neveltségessé, a harmadik az angolszász dallamkincs „eloperásítását”. A bravúrdarab Rossini humorát idézi, a tarka, lendületes felütés, az ironikus énekesi poénok ezt mind alátámasztják.²

2 Csehly Zoltán, *Experimentum mundi, (Poszt)modern operakalauz, 1945–2014*, Kalligram, 2015.

ALKOTÓKTÓL, ALKOTÓKRÓL

„Ha a *Bastien* előadás első pár hangja után megkérdezné tőlünk valaki – anélkül, hogy tudnánk, mit hallunk – ki írta ezt a zenét, sokan eltálnának, hogy Wolfgang Amadeus Mozart a zeneszerző. A nagy komponisták fiatakori műveit „gyerekkori próbálkozásoknak” szokták nevezni. A *Bastien* és *Bastienne* viszont egy 12 éves csodagyerek próbálkozása. Megtaláljuk benne mindazt, amiért szeretjük Mozart zenéjét. Finom dallamok, szereplők, akikkel az első pillanattól fogva együtt tudunk érezni, szerelmi vívódások, próbatételek és egy egyszerre valóságos és varázslatos világ.

Mozart korában is volt már féltékenység, de akkor nem a telefon volt az oka. Hogyan lett egy szerelmi háromszög harmadik résztvevője 200 évvel később egy használati tárgy? Menotti operájából választ kaphatunk erre. Az olaszosan áradó énekszólamok mellett, néhol a musicalek világára emlékeztető, könnyedebb dallamok jellemzik az olasz-amerikai zeneszerző művét. A partitúrából kiderül, hogy milyen zenéje van a korcsolyázásnak, mely hangszerek tudják utánozni a telefoncsengést, és hogy hogyan lehet zenében megjeleníteni egy telefonszámot” – mondja Teremi Dárius, az előadás zenei vezetője, karmestere, kinek ez az első produkciója a Magyar Állami Operaházban.

A debreceni születésű fiatal karmester a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakgimnáziumban végzett zongora és szolfézs szakon, majd 2019-ben felvételt nyert a budapesti Zeneakadémiára, ahol egy évig zongora szakon tanult, ezt követően karmester és karvezetés szakon folytatta tanulmányait. 2021-től a Collegium Symphonicum Hungaricum Karmester Kollégiumának hallgatója. 2023-ban szerzett zenekar- és kórusvezetés bachelor diplomát Medveczky Ádám, Ménesi Gergely és Jobbágy Valér tanítványaként, azóta a Zeneakadémia mesterképzős hallgatója. Aktív résztvevője volt Kocsis Zoltán és Balog József zongora mesterkurzusainak, valamint Hamar Zsolt, Halász Péter és Kocsis-Holper Zoltán karmester, illetve karvezetés mesterkurzusainak. 2022-ben első helyezést ért el a Lantos Rezső Fiatal Karvezetők Országos Versenyén, a 2022/23-as tanévben Nemzeti Felsőoktatási Ösztöndíjban részesült. A 2023/24-es évadban asszisztens karmesterként segítette tanára, Ménesi Gergely munkáját a Zeneakadémia Szimfonikus Zenekaránál. 2024 júliusában a Hamar Zsolt által vezetett kilenc európai egyetem közös fúvószenekarának volt asszisztens karmestere. Több hazai szimfonikus zenekarral dolgozott együtt, többek között a Pannon Filharmonikusokkal, a Savaria Szimfonikus Zenekarral, a Kodály Filharmonikusokkal és a Miskolci Szimfonikus Zenekarral. A Magyar Állami Operaházban az idei, 2024/25-ös évadtól karmester-asszisztensként tevékenykedik.

„Mindig is közel állt hozzám a bábjáték és így persze az árnyjáték technikája is. Különösen kötődöm az olyan előadásokhoz, melyek különböző előadói nyelveket, stílusokat használnak. Ezért is került sor arra, hogy opera-előadásomban az árnyjáték is megjelenjen” – vallja Valkai Andrea, az OPERA játékmestere, a *Bastien* és *Bastienne* rendezője, illetve a 2013-as, Almási-Tóth András által rendezett *A telefon* felújítója. – „A gyermekekhez szóló produkciók létrehozása kifejezetten érdekel és

fontos számomra, mert amikor a Színház- és Filmművészeti Egyetem rendezőasszisztens képzésén tanultam, sokat dolgoztam az akkori színművész-bábszínész szakirányos hallgatókkal. Így örömmel veszek részt újra ilyen típusú munkában. Az előadás gyerekeknek szól, még hozzá az Operaház szokatlannak mondható terében. Számomra ez nem problémát jelent, inkább a különleges lehetőségeket látom benne. A történet a nagyszínpadon fog játszódni, azonban a függönyvonal előtti térben, a felemelt zenekari árkon.

A *telefon* már több átdolgozást is megért, több helyszínen is ment, és a díszletének is voltak különböző változatai. Az eredeti, Szfínx teraszt idéző berendezés helyett, végül úgy döntöttünk, hogy a Bánffy terembeli előadásokra tervezett, Eiffel műhelyházbeli mozdonyra utaló díszletet használjuk fel újra. A *Bastien és Bastienne*-t teljes egészében saját koncepció alapján állítom színpadra, külön díszlet készül hozzá. Alapvetően hagyományosnak mondható, de helyenként mai elemeket is tartalmazó rendezésre lehet számítani.³

A műsorlapot szerkesztette: Mátrai Diána Eszter